

וזה שאמר "אין מעידין אלא עד שלשה ימים" שרק אם עברו כל השלשה זמנים הללו, ולא עשה תשובה, רק אז מעידין בו.

"ר" יהודה בן בבא אומר לא כל האדם שוין", היינו שיש מי שכבר הגיע בגלגול שלישי, ואין מועיל לו תיקון עוד רק בגיהנם, אז מעידין עליו, לאפוקי גלגול שני וראשון. "ולא כל המקום שוין" היינו שאם חטא בפרהסיא והחטיא את הרבים, אז אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ומעידין בו מיד. "ולא כל השעות שוין" שיש ימי רצון ליחיד, כעשרת ימי תשובה שמסוגלין לתשובה, ויכול לתקן בשעה חדא מה שאין כח בימים אחרים. ודפח"ח.

★★

במשנה: אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפילו ראוהו מגוייד וצ'וב.

הב"ח בשאלות ותשובות שלו (סי' ע') יצא לחדש דהא דאמרינן הכא דאם ראוהו צ'וב אין מעידין עליו, הוא דוקא אם תלו אותו בידיו, וכדכתיב (איכה ה' י"ב) שרים בידם נתלו, אבל אם תלו אותו בצוארו, הרי הוא נחנק ומת מיד, ומעידים עליו שמת.

והביא לזה כמה ראיות דסתם תלי' בדברי חז"ל היינו בידיו, דבגיטין ל"ז ע"ב איתא דבהשמטת חוב בשביעית תלי' לי' עד דאמר הכי (- שיאמר משמט אני ומ"מ מכריחו שיחזיר החוב) ופירש"י שתולה את הלוח על עץ, וע"כ כוונתו בידיו, דאם תולה אותו בצוארו הרי הוא מת. ובסנהדרין (מ"ו ע"א) איתא דדרך המלכות היא שתולין ואח"כ ממיתין, והיינו שיויין בו או מכהו מכת חרב, ואם התלי' היא בצוארו הרי התלי' והמיתה באין באחת.

אלא שהקשה מדברי התוס' בסוטה ח' ע"ב (ד"ה מי שנתחייב) שהקשו בההיא כובס (בב"מ פג:) שבא על נערה המאורסה ותלוהו, כיון דנערה המאורסה היא בסקילה, למה מת ע"י תלי' דהיא חניקה. הרי דנקטו דסתם תלי' היא חניקה.

ובתב הב"ח דבע"כ לאו דוקא נקטו בדבריהם, שהרי התם אותו כובס שנתלה סיפר לר"א ב"ר שמעון אחרי שנתלה שבא על נערה המאורסה, ואי נתלה בצוארו הרי לא

הטבע, אבל עפ"י דיני התורה הי' יכול לסמוך שאין זו כתונת של יוסף שנטרף ע"י חיה רעה, עכד"ק.

★★

במשנה: אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם.

בספר אור פני משה להרה"ק ר' משה מפשבורסק זצ"ל (על כתובים ומשניות) פירש המשנה כאן בדרך מוסר וכתב:

"ולבי אומר לי שאפשר לומר שרומז כאן מוסר גדול". והוא על פי שפירש האלשיך הק' בשיר השירים (פרק ג) על הפסוק כי קולך ערב ומראך נאוה, אימתי קולך ערב, היינו אימתי תפילתך מקובלת, אם מראך נאוה, כשלא סר הצלם אלקים מעל פניך. וידוע דבצורת פני האדם נרמז השם הוי"ה ברוך הוא, ובחטאים שמרבה האדם אז מסתלק ממנו הצלם אלקים מעל פניו.

ואיתא בגמ' (תענית יא) מי מעיד ליום הדין, חד אמר קורות ביתו, וחד אמר עצמותיו של אדם, וחד אמר הנשמה מעידה. והשל"ה הק' מביא ז' מדרגות לתשובה, והמדרגה השביעית היא שרואה חרב חדה מונחת על צוארו, ושם קודם מותו. אמנם אם מת בלא תשובה, אז נידון בגיהנם. ויש רשעים שאין מספיקין בידם לעשות תשובה כהמחטיאים את הרבים כדאיתא ביומא (דף פז).

ואפשר שזה מרמז התנא "אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם", היינו שהמעידין בבית דין של מעלה, אין מעידין אלא אם השחית הצלם אלקים מעל פניו. "ואע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו" היינו שעוונותיו חקוקים על עצמותיו וקירות ביתו, אבל אם עדיין הצלם אלקים עליו, אין מעידין עליו, כי יש לו עדיין תקוה בתשובה. "ואפילו מגוייד או צ'וב", היינו שחטא בכל איבריו, ואפילו שחטא בעון חמור שחייב חנק, עדיין יש לו תקוה בתשובה טרם ישקע שמשו.

"והחיה אוכלת בו" היינו היצר הרע המשול לאריה (כבגמרא יומא טט), מסיתו תמיד, אעפ"כ יש כח באדם לנצחו, וזה שאמר "אין מעידין אלא עד שתצא נפשו" היינו שמת בלא תשובה, רק אז מעידין עליו. וכיון שיש באדם שלשה זמנים בימי חייו, ימי הנעורים שהם ימי עליה, ואחר כך ימי עמידה, ואחריהם ימי ירידה, והם שלשה ימים בחיי האדם,